

Ella Kemppi

KOULUVÄKIVALTA OSAKSI RIKOSLAKIA – KANSALAISALOITTEESTA LAKI-UUDISTUKSEEN

Opinnäytetyö

Tradenomi (AMK)

Liiketalouden koulutus

2022

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Liiketalouden ammattikorkeakoulututkinto
Tekijä/Tekijät	Ella Kemppi
Työn nimi	Kouluväkivalta osaksi rikoslakia – Kansalaisaloitteesta lakiuudistukseen
Vuosi	2022
Sivut	42 sivua
Työn ohjaaja(t)	Terhi Raikas

TIIVISTELMÄ

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan kouluväkivaltaa rikosoikeudellisesta näkökulmasta. Opinnäytetyön keskiössä on kansalaisaloite, jonka mukaan kouluväkivalta tulisi kirjata rikoslakiin omana rikosnimikkeenä. Tutkimuksella pyrin saamaan tutkimustietoa siitä, mitkä tekijät vaikuttavat kouluväkivallan kriminalisointiin eli kouluväkivallan kirjaamisen rikoslakiin. Tutkimuksessa pyritään selventämään käsitystä kouluväkivallasta ja tuomaan uusia näkökulmia yhteiskunnallisesti merkittävästä ilmiöstä.

Teoriaosuudessa perehdytään koulukiusaamiseen ja kouluväkivaltaan käsitteenä ja ilmiönä. Tutkimuksessa tuodaan esille kouluväkivaltaa vastaan toteutettuja ohjelmia ja ennaltaehkäisevää työtä. Lisäksi tutkimuksessa syvennytään lainsäädäntöön rikoslain ja perusopetuslain osalta. Teoriaosuuden tarkoituksena on kartoittaa kouluväkivallan nykytilannetta ja selventää käsitystä siitä, mitä kaikkea siihen sisältyy.

Tämän työn tutkimusmenetelmänä käytetään kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Aineistonkeruu koostuu valmiista dokumenteista, eli työ on puhtaasti kirjoituspöytätyö. Aineiston luotettavuuden varmistamiseksi työssä on pyritty käyttämään mahdollisimman laajasti erilaisia lähteitä.

Tutkimuksen analysointivaiheessa esitetään jo olemassa olevat rikoslaissa luetellut rikosnimikkeet, jotka voidaan katsoa täyttävän kouluväkivallan tunnusmerkistön. Lisäksi analysoitavaksi tulee kaksi eri kouluväkivaltatapausta, joissa on huomioitu niiden eri lähtökohdat rikosoikeudellisesti. Esimerkitapausten tarkoituksena on havainnollistaa kouluväkivallasta seuraavia rikosoikeudellisia seuraamuksia nuorten kohdalla ja analysoida kansalaisaloitetta näiden kahden esimerkitapausten pohjalta.

Tutkimusten tulosten perusteella voidaan todeta, että kouluväkivallan kirjaaminen rikoslakiin omana rikosnimikkeenä ei nykyisen lainsäädännön nojalla toisi sen rangaistavuuden kannalta suoraan mitään uutta. Sen sijaan asian vakavuuden tuominen esiin myös rikosoikeudellisesta näkökulmasta on tärkeää. Kouluväkivalta on kasvava yhteiskunnallinen ilmiö ja siihen tulee puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Alle 15-vuotias ei ole rikosoikeudellisesti vastuussa teoistaan, mutta myös alaikäisen kohdalla seuraamusten tulisi olla tekoihin nähden riittäviä.

Avainsanat: kouluväkivalta, rikos, kansalaisaloite, kriminalisointi, rikoslaki

Degree	Bachelor of Business Administration
Author (authors)	Ella Kemppi
Thesis title	Inserting school violence as a part of criminal law – from citizens' initiative to legislative proposal
Commissioned by	
Time	2022
Pages	42 pages
Supervisor	Terhi Raikas

ABSTRACT

This thesis investigated school violence from the perspective of the criminal law aspect. The focus was particularly on civic initiative, whereby school violence should be added into criminal law under its own criminal title. This thesis aspired to determine aspects which have impact on the decision concerning adding school violence into criminal law. This study also aimed to examine the concept of school violence and introduce new perspectives on this socially significant phenomenon.

The theoretical part of this thesis focused on school bullying and school violence as concept and phenomenon. The study reviewed programs and preventive work that have been organized by authorities against school violence. In addition, this study examined the criminal law and basic education law. Purpose was to study the current situation regarding school violence and precisely define the aspects that it involves.

A qualitative research method was used in this thesis. Data was collected from existing documents, so this paper is a theoretical study. The most reliable recourses were used in this work, to ensure reliability of this thesis.

In the analytical part of this study, existing criminal titles of legislation which can be linked to school violence are presented. The thesis analyzed two different school violence cases and took into account their different bases from a criminal law point of view. The purpose of these two examples was illustrate the penal consequences of school violence and serve as a point of reference with regards a citizens' initiative.

The results of the study showed that criminalizing school violence would not add anything new to the legislation. However, it is important to raise the issue from the perspective of the criminal law. School bullying is a growing social phenomenon, and it needs to be addressed as early as possible. A young person under the age of 15 is not criminally liable for their actions, but the sanctions for a juvenile offender must also be sufficient in relation to the act.

Keywords: school violence, crime, civic initiative, criminalization, criminal law

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
1.1	Tutkimuksen aihe ja tavoitteet	7
1.2	Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.....	7
1.3	Tutkimusmenetelmät	8
1.4	Aikaisemmat tutkimukset	8
2	KOULUKIUSAAMINEN JA KOULUVÄKIVALTA KÄSITTEINÄ JA ILMIÖINÄ	9
2.1	Koulukiusaaminen	9
2.2	Kouluväkivalta.....	10
2.3	Kouluväkivallan muodot.....	11
2.4	Kiusaamisen vastaiset toimet ja viranomaisyhteistyö	12
2.5	Kouluväkivalta ilmiönä	14
3	KANSALAISALOITE, RIKOS JA KRIMINALISOINTI	17
3.1	Kansalaisaloite.....	17
3.2	Rikos ja rikosoikeus	18
3.3	Rangaistusseuraamukset ja rikosprosessi.....	19
3.4	Kriminalisointi ja kriminalisoinnin edellytykset.....	20
4	LAINSÄÄDÄNTÖ	22
4.1	Rikoslaki	23
4.2	Rikosvastuun yleiset edellytykset	23
4.3	Perusopetuslaki	25
4.4	Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.....	25
5	KOULUVÄKIVALTA LIITETTYNÄ RIKOSLAKIIN	26
5.1	Rikosnimikkeet.....	27
5.2	Esimerkki 1 kouluväkivaltilanteesta	28
5.3	Esimerkki 2 kouluväkivaltilanteesta	30
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	32
6.1	Kouluväkivaltaan liittyvät seikat lainsäädännössä.....	32

6.2	Kouluväkivallan ongelmallisuus rikoslaissa	34
6.3	Kouluväkivallan mahdollisuudet rikoslaissa	34
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	35
7.1	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi ja kohdatut haasteet	36
7.2	Tutkimusmenetelmä ja jatkotutkimusehdotukset	37
	LÄHTEET.....	38

1 JOHDANTO

Kouluissa tapahtuneet väkivaltatapaukset ovat herättäneet viime vuosina paljon huomiota ja keskustelua yhteiskunnassamme. Kouluväkivalta on ilmiö, joka kätkee sisälleen monia eri kiusaamisen muotoja, kuten fyysistä ja psyykkistä häirintää ja väkivaltaa.

Äärimmäisiä kouluväkivaltatapauksia on noussut esiin mediassa, kun ne ovat ohjautuneet poliisin käsittelyyn ja sitä kautta myös edenneet tuomioistuinten käsiteltäväksi. Äärimmäiset kouluväkivaltatapaukset kertovat ilmiön vakavuudesta, mutta helposti unohdetaan myös ne kouluväkivaltatapaukset, jotka eivät ole edenneet viranomaisten käsiteltäväksi.

Suomessa rikosoikeudellisen vastuun ikäraja on 15-vuotta, ja näin ollen alle 15-vuotias on rangaistusvastuusta vapaa, kuitenkin mahdollista vahingonkorvausvastuuta ja muita seuraamuksia huomioimatta. (Rikoslaki 39/1889 luku 3 § 4).

Tässä opinnäytetyössä käsittelen kouluväkivaltaa rikosoikeudellisesta näkökulmasta. Aiheen keskiössä on kansalaisaloite (7485), jonka tavoitteena on saada kouluväkivalta rikoslakiin omana rikosnimikkeenä. Tutkimuksessa kerron kouluväkivallan nykytilanteen ja analysoin aloitteen ongelmallisuutta ja mahdollisuuksia.

Opinnäytetyö koostuu johdannosta, teoreettisesta viitekehystä, johtopäätöksistä ja pohdinta osiosta. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käyn läpi tutkimuksen keskeisimmät käsitteet ja lainsäädännön. Teoriaosuuden jälkeen esitän tutkimustulokset ja analysoin tutkimuksen kannalta olennaista tutkimustietoa. Työn lopussa teen yhteenvedon saaduista tuloksista eli esitän johtopäätökset, joilla vastaan tutkimuskysymyksiin ja tutkimusongelmaan. Viimeisessä luvussa pohdin mahdollisia jatkotutkimusaiheita ja tutkimuksen aikana nousseita ongelmakohtia sekä arvioin opinnäytetyön luotettavuutta ja työn laatua.

1.1 Tutkimuksen aihe ja tavoitteet

Tutkimus käsittelee kouluväkivaltaa rikosoikeudellisesta näkökulmasta ja sen mahdollisuuksista tulla osaksi rikoslakia kansalaisaloitteen esityksestä. Tutkimuksessa keskeisintä on käsitellä kouluväkivaltaa rikoslainsäädännön kannalta jo olemassa olevien pykälien ja mahdollisten muutosten kannalta.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda ymmärrystä siitä, miten vakavasta ilmiöstä kouluväkivallasta on kyse ja millä tavoin rikoslainsäädännön muuttaminen vaikuttaisi sen seuraamuksiin ja rikosoikeudelliseen rangaistavuuteen. Valmiilla tutkimuksella pyritään antamaan uusia näkökulmia kouluväkivaltaan liittyen ja tuomaan esille uutta tietoa yhteiskunnallisesti merkittävästä ilmiöstä.

1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Työn keskeinen tutkimusongelma on kouluväkivalta, jota pidetään yleisesti ottaen vakavana ongelmana, ja siihen puuttumiseen kaivataan parannusta. Kouluväkivaltaa on tutkittu melko vähän, kun taas esimerkiksi koulukiusaamista on tutkittu selvästi enemmän. Yleisesti ottaen voidaan sanoa, että kouluväkivallasta tiedetään melko vähän ja siihen sisältyy paljon avoinna olevia kysymyksiä, joten tutkimus on tarpeellinen.

Tutkimuksen ongelman ratkaisemiseksi ja tavoitteiden saavuttamiseksi olen laatinut tutkimuskysymykset, joiden avulla pyrin saamaan mahdollisimman kattavaa tutkimustietoa. Tutkimuskysymykset koostuvat yhdestä pääkysymyksestä ja kahdesta apukysymyksestä. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

Pääkysymys: Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että kouluväkivalta olisi mahdollista sisällyttää rikoslakiin?

Apukysymykset:

- Mitkä seikat tekevät kouluväkivallan kirjaamisesta rikoslakiin ongelmallisen?
- Mikä voisi mahdollistaa kouluväkivallan kirjaamisen rikoslakiin?

1.3 Tutkimusmenetelmät

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on yksi tutkimusote, jolla pyritään pääasiassa ymmärtämään ilmiötä. Tätä tutkimusotetta käytetään tavallisesti silloin, kun tutkittavaa ilmiötä ei tunneta ja ilmiöstä halutaan saada syvällisempi näkemys. (Kananen 2015, 70–71.)

Laadullinen tutkimus edellyttää erityistä panostusta aineistonkeruuvaiheeseen, sillä aineiston keräämiseen kuluu paljon aikaa. Aineiston analysointi on myös pitkä prosessi, sillä aineistoa kertyy tavallisesti paljon eri muodoissaan ja kirjoittajan on aina perusteltava esittämänsä väitteet ja valinnat. (Kananen 2015, 72–73.)

Tässä tutkimuksessa käytän laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullinen tutkimusmenetelmä sopii tähän työhön parhaiten, koska tutkimuksen tarkoituksena on ennen kaikkea ymmärtää ilmiön merkityksellisyyttä ja ylipäättänsä sitä, mistä siinä on kyse.

Koulukiusaamista on tutkittu melko paljon ennestään mutta kouluväkivaltaa rikosoikeudellisesta näkökulmasta hyvin vähän. Tästä syystä kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä sopii tähän työhön parhaiten, koska kyseistä ilmiötä ei tunneta kovin hyvin ja tavoitteena on saada siitä syvällisempi näkemys.

Aineistonkeruumenetelmänä käytän valmiita dokumentteja, joita hyödynnän myös analysointivaiheessa. Toteutan työn siis kirjoituspöytätyönä ja käytännössä aineisto ohjaa koko ajan tutkimusta. Tietolähteiksi olen valinnut kirjallisuutta, ajantasaista lainsäädäntöä, asiantuntija-artikkeleita, aikakauslehtiä, sarjajulkaisuja, raportteja, tilastoja ja aikaisempia tutkimuksia. (Rikoslaki; Melander 2016; Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

1.4 Aikaisemmat tutkimukset

Aiheeseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia on tehty jonkin verran, mutta enimmäkseen niitä on tehty kasvatustieteellisestä näkökulmasta. Oikeudellisesta näkökulmasta on tehty vain muutamia tutkimuksia.

Vierimaa (2012) on käsitellyt koulukiusaamisen kriminalisointia pro gradu -tutkielmassaan, joka se käsittelee jonkin verran samaa aihetta kuin oma tutkimukseni. Tutkielman tavoitteena on ollut selvittää, onko koulukiusaamisen kriminalisointiin edellytyksiä omana tunnusmerkistönään. Tutkimuksessa kriminalisoinnin edellytyksiä tarkastellaan lähinnä kriminalisointiteorian kannalta. Rantalainen (2020) on tehnyt samasta aihepiiristä opinnäytetyön, jossa käsitellään koulukiusaamista rikosoikeudellisesti rangaistavana tekona. Tutkimuksessa on ollut tarkoituksena selvittää, miten koulukiusaamisesta tulee rikos ja milloin sitä on pidettävä rangaistavana tekona. Edellä mainittujen tutkimusten lisäksi poliisiammattikorkeakoulussa on tehty muutamia samaa aihepiiriä käsitteleviä opinnäytetöitä. Ristolainen (2017) käsittelee opinnäytetyössään koulukiusaamisen yleisimpiä tekotapoja ja siihen yhdistettäviä rikosnimikkeitä viranomaisten näkökulmasta. Keikkala (2018) on opinnäytetyössään selvittänyt kouluväkivaltatapausten toimintamalleja yläkouluissa. Tutkimuksen tavoitteena on ollut ymmärtää, minkälaisia toimintamalleja yläkouluilla on kouluväkivaltatapausten selvittämiseen. Arjovuo ja Hartemo (2019) ovat puolestaan tehneet katsauksen oppilaiden väliseen kouluväkivaltaan viiden helsinkiläisen peruskoulun osalta. Opinnäytetyössä on tutkittu oppilaiden välistä fyysistä väkivaltaa Helsingin peruskoulujen osalta.

2 KOULUKIUSAAMINEN JA KOULUVÄKIVALTA KÄSITTEINÄ JA ILMIÖINÄ

Tässä luvussa käsittelen koulukiusaamista ja kouluväkivaltaa käsitteenä ja ilmiönä. Koulukiusaaminen ja kouluväkivalta ovat käsitteinä melko laajoja. Tässä opinnäytetyössä tarkastelen kouluväkivaltaa nimenomaan fyysisen väkivallan muotona mutta tuon esille lyhyesti myös henkisen väkivallan tunnusmerkit. Käsitteiden jälkeen esitän koulukiusaamista ja kouluväkivaltaa vastaan toteutettuja ja käynnissä olevia hankkeita ja ohjelmia. Lisäksi esittelen lyhyesti myös Ankkuritoiminnan, jolla pyritään moniammatilliseen yhteistyöhön nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja rikosten ennaltaehkäisemiseksi. Luvun viimeisessä osassa käsittelen kouluväkivaltaa ilmiönä.

2.1 Koulukiusaaminen

Koulukiusaaminen voidaan ymmärtää monella eri tavalla. Kiusaamiseen puuttumisen kannalta on kuitenkin tärkeää ymmärtää, mitä kaikkea se käsittää.

Tutkimuksissa tavallisesti käytetyin määritelmä pitää kiusaamista pitkäaikaisena, toistuvana henkisenä, fyysisenä tai sosiaalisena väkivaltana. (Hamarus 2008, 12.)

Mahkonen (2017) on luonut teoksessaan kaksi eri peruskäsitettä kuvaamaan koulukiusaamista. Toista hän kutsuu vaaralliseksi ja toista myrkylliseksi koulukonfliktiksi. Vaaralliset koulukonfliktit ovat Mahkosen mukaan ennen kaikkea sen tyyppisiä, että ne määrittyvät seuraamusten välityksellä. Kyse voi olla yksittäisestä teosta kuten pahoinpitelystä, jolloin sen seuraamuksena voi olla vammautuminen. Myrkylliset koulukonfliktit taas puolestaan kuvaavat tilanteita, joissa konfliktit korostavat tunnekirjoa, kuten esimerkiksi häpeää, halveksuntaa, vihaisuutta, mielipahaa ja katkeruutta. (Mahkonen 2017, 34–35.)

Mannerheimin lastensuojeluliitto (2021) on määritellyt koulukiusaamisen tarkoittavan yleisesti sitä, että oppilas joutuu yhden tai useamman oppilaan loukkaamaksi, vahingoittamaksi tai syrjimäksi eikä kykene puolustautumaan tai vaikuttamaan kokemaansa kohteluun. Tällainen kohtelu voi olla esimerkiksi tönnimistä, haukkumista, lyömistä tai mitä tahansa sellaista toimintaa, joka vahingoittaa tai loukkaa toista. Mannerheimin lastensuojeluliiton mukaan kiusaamisen määrittelemisen ja mittaamisen on haastavaa, koska kyse on toiminnan lisäksi myös asenteista eli siitä, miten kiusattu itse ja yhteisön jäsenet suhtautuvat ja asennoituvat kiusaamiseen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2021.)

2.2 Kouluväkivalta

Kouluväkivalta käsitteenä on hyvin haastava määritellä, sillä aineistoa tarkastellessa määritelmät vaihtelevat melko paljon. Aihetta on tarkasteltu eri näkökulmista, ja useimmiten kouluväkivalta on sisällytetty koulukiusaamiseen tai päin vastoin.

Tässä työssä perehdytään kouluväkivaltaan eli koulussa tapahtuviin fyysisiin ja henkisiin väkivaltatapauksiin ottamalla kuitenkin huomioon myös kiusaamisen määritelmä. Aiheen rajaaminen on tarpeen erityisesti siksi, että tutkimuksessa käsiteltävän kansalaisaloitteen päämääränä on nimenomaan kouluväkivallan sisällyttäminen rikoslakiin erillisenä rikosnimikkeenä.

Kouluväkivalta tunnetaan käsitteenä melko huonosti. Äärimmäisten kouluväkivalta tapausten, kuten Jokelan kouluampumisen, kautta on huomattu, ettei sopivaa käsitettä tämän kaltaisille tapauksille ole aiemmin suomen kieleen kehitetty. Käsitteiden puuttuminen johtaa siihen, että ongelmakohtiin on vaikea puuttua ja ongelmaa voi olla vaikea lähestyä. Kouluväkivallan käsitettä on kuitenkin hiljattain alettu käyttämään äärimmäisten kouluväkivaltatapausten myötä, ja näin ollen on helpompi hahmottaa, että kouluissa tapahtuva väkivalta on nimenomaisesti väkivaltaa eikä kiusaamista. (Kiilakoski 2009, 34.)

Kouluväkivaltaa voi esiintyä suorana, epäsuorana, henkisenä, fyysisenä tai sosiaalisena käyttäytymisenä. Pelkästään väkivallan uhka tai turvaton ilmapiiri voi osoittautua yhtä vaaralliseksi kuin varsinainen väkivalta. Väkivallan muotoja on lukematon määrä, ja joitakin niistä voi olla vaikea edes käsittää väkivallaksi. (Koulukiusaaminen 2020.)

Väkivallan tekijöitä ovat tavallisesti koulun arvojärjestyksen huipulla olevat, sinne pyrkivät tai rohkeat, fyysisestikin voimakkaat ja suositut oppilaat, joilla voi on yleensä paljon kavereita ja ihailijoita ympärillään. Joissakin tapauksissa väkivallan tekijöinä voivat olla myös omaa pahaa oloaan purkavat yksilöt. (Koulukiusaaminen 2020.)

2.3 Kouluväkivallan muodot

Kouluväkivallan muotoja on luokiteltu eri tavoilla, ja niitä voisi käsitellä yksityiskohtaisemminkin. Tässä tutkimuksessa käsitellään väkivaltaa kahdessa eri muodossa, joita ovat fyysinen väkivalta ja henkinen väkivalta. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen (2019) mukaan pojat kokevat kouluväkivaltaa enemmän fyysisessä muodossa, kun taas tyttöihin kohdistuva väkivalta on enemmän henkistä ja pitkäkestoisempaa.

Fyysinen väkivalta

Unesco eli Yhdistyneiden kansakuntien kasvatustiede- ja kulttuurijärjestö on määritellyt raportissaan fyysisen väkivallan tarkoittavan mitä tahansa fyysisen hyökkäyksen muotoa, jonka tarkoituksena on satuttaa toista ihmistä. Sen on

katsottu sisältävän myös ruumiillista rankaisemista aikuisten tai muiden oppilaiden toimesta. (School Violence and Bullying: Global Status Report 2017, 14).

Fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan rankaisutapaa, jossa fyysistä voimaa käytetään aiheuttamaan jonkin asteista kipua tai epämukavuuden tunnetta; sitä käytetään usein rankaisukeinona huonoihin akateemisiin suorituksiin tai huonoihin käytöstapoihin. (School Violence and Bullying: Global Status Report 2017, 14).

Päivi Hamarus (2009) toteaa teoksessaan, että äkillinen fyysinen päälle käyminen voi olla alku kiusaamiselle, mikäli siihen ei puututa. Hamarus kuvailee äkillistä fyysistä päälle käymistä "räjähtävänä kiusaamisena". Tällaisen räjähtävän kiusaamisen taustalla on voinut olla aikaisemmin pientä kinastelua, tai se saattaa jopa joissain tapauksissa kohdistua myös täysin ulkopuoliseen henkilöön ilman mitään varsinaista syytä. (Hamarus 2008, 53–54.)

Henkinen väkivalta

Unescon School Violence and Bullying: Global Status Report (2017) mukaan henkinen väkivalta tarkoittaa suullista ja tunteisiin vetoavaa hyväksikäyttöä. Tähän sisältyy muun muassa hylkäämistä, loukkaamista, huhujen levittämistä, eristämistä, nimittelyä, pilkkaamista ja nöyryytystä, sekä uhkausten esittämistä (School Violence and Bullying: Global Status Report 2017, 14).

Henkinen kiusaaminen ja väkivalta tapahtuu sanallisesti. Kiusaaminen voi olla joko suoraa tai epäsuoraa sanallista kiusaamista. Epäsuora kiusaaminen näyttäytyy huhujen ja juorujen levittämisenä. Kiusaajan tarkoituksena on halveksua kiusattua ja asettaa sitä kautta itsensä valta-asemaan keskellä yhteisöä. (Hamarus 2008, 46.)

2.4 Kiusaamisen vastaiset toimet ja viranomaisyhteistyö

Koulukiusaamista vastaan on toteutettu erilaisia hankkeita ja ohjelmia, joiden pyrkimyksenä on ehkäistä kiusaamista ennalta ja puuttua haastaviin ja pitkittyneisiin kiusaamistapauksiin.

KiVa Koulu -ohjelma on Turun yliopistossa professori Christina Salminvallin johdolla kehitetty kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma, jonka tarkoituksena on pyrkiä kiusaamisen ennalta ehkäisemiseen. KiVa Koulu -ohjelmaan on osallistunut yli 900 koulua Suomessa, ja ohjelma on käytössä jo yli 20 muussa maassa. KiVa Koulu on saanut Suomen lisäksi kansainvälistä tunnustusta. Suomessa työ on saanut tiedepalkinnon vuonna 2017, ja kansainvälisellä tasolla työ on palkittu muun muassa European Crime Prevention Award 2009 -kilpailussa. (Mikä KiVa on? s.a.)

K-0-hanke on Aseman Lapset ry:n toteuttama hanke, jonka tarkoituksena on puuttua haasteellisiin ja pitkittyneisiin kiusaamistapauksiin. Oppilaiden ja huoltajien lisäksi K-0 tekee työtä mm. koulun henkilökunnan, sosiaalityön, poliisin ja lastensuojelun kanssa yhteistyössä. Hankkeen tarkoitus on myös tuoda entistä enemmän kouluihin esimerkiksi nuorisotyön ja perhetyön osaamista. Hankkeessa on tarjottu tukea perheille, pyritty edistämään luokkien ryhmäytymistä ja hyödynnetty sovittelua kiusaamistilanteissa. (Aseman lapset ry. s.a.)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos on toteuttanut vuodesta 1996 asti kouluterveyskyselyä, joka tuottaa luotettavaa, monipuolista, maakunnallista ja paikallista seurantatietoa muun muassa nuorten terveydestä, koulunkäynnistä, opiskelusta ja hyvinvoinnista. Lisäksi se tuottaa seurantatietoa avun saamisesta, osallisuudesta ja palvelujen tarpeisiin vastaavuudesta. Kouluterveyskysely toteutetaan joka toinen vuosi, ja siihen osallistuu eri ikäisiä ryhmiä, joita ovat perusopetuksen 4. ja 5. vuosiluokan opiskelijat, perusopetuksen 8. ja 9. vuosiluokan oppilaat sekä lukiokoulutuksen 1. ja 2. oppilaat. Ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista kyselyyn osallistuvat alle 21-vuotiaat opiskelijat. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos s.a.)

Nuorten rikoskäyttäytymisen taustalla on hyvin usein moniulotteisia hyvinvointiin liittyviä ongelmia ja haasteita. Rikosten syyt eivät ole usein yksittäisiä, vaan esimerkiksi syrjäytyminen on katsottu olevan lähemmin tähän yhteydessä. Lisäksi nuorten sosiaalisten taitojen, päihteiden käytön ja mielenterveysongelmien on katsottu lisäävän riskiä rikoskäyttäytymiseen. (Moilanen ym. 2019, 12.)

Ankkuritoiminnalla pyritään edistämään nuorten hyvinvointia ja ennaltaehkäisemään rikollisuutta nuorten keskuudessa. Ankkuritoiminnan taustalla toimii moniammatillinen yhteistyö, johon kuuluvat poliisi, sosiaalitoimi, terveystoimi ja nuorisotoimi. Toiminta kohdistuu alle 18-vuotiaisiin lapsiin ja nuoriin, ja sen avulla pyritään puuttumaan rikosten ennalta ehkäisemiseen ja hyvinvoinnin edistämiseen jo varhaisessa vaiheessa. Tämän lisäksi ankkuritoiminnalla pyritään ehkäisemään väkivaltaisen ekstremismin radikalisoitumista. (Moilanen ym. 2019, 18–20.)

2.5 Kouluväkivalta ilmiönä

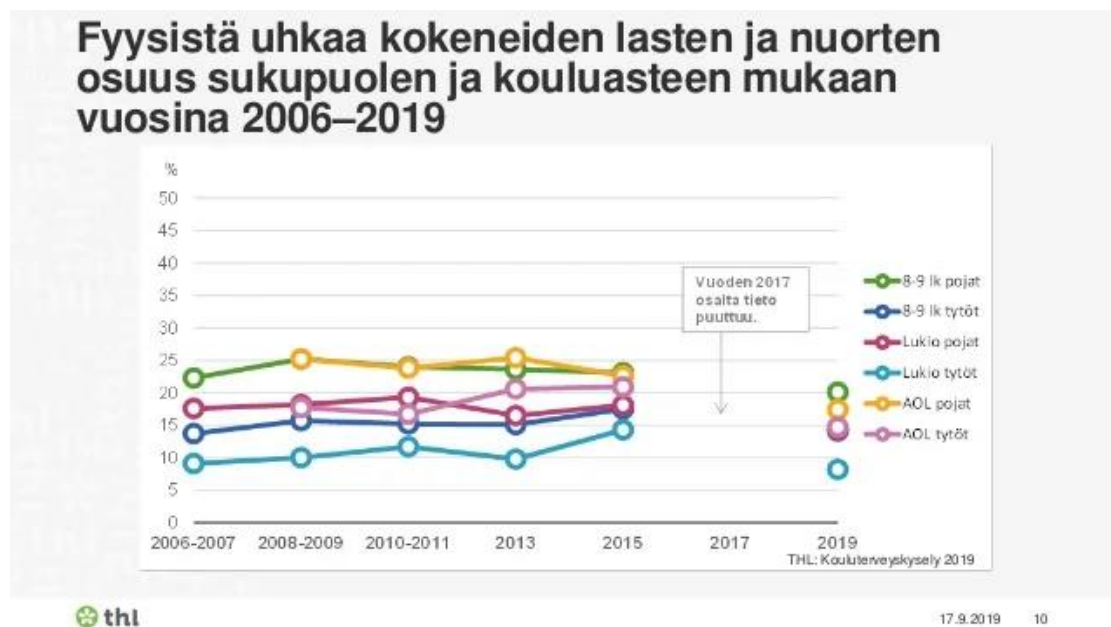
Kouluväkivallasta voidaan puhua ilmiönä, sillä se puhuttaa yhteiskunnassa yhä enemmän ja hankkeiden ja ohjelmien lisäksi sitä myös tutkitaan jatkuvasti. Turun yliopiston (2019), julkaiseman tiedotteen mukaan kiusaaminen on vähentynyt selvästi erityisesti yläkoululaisten osalta kiusaamisen vastaisen työn ansiosta. Sen sijaan verkkokiusaamisen ehkäisemistä tulisi tehostaa ja tuoda uusia keinoja kiusattujen psyykkisen hyvinvoinnin parantamiseen ja tukemiseen.

Koulukiusaaminen on ollut laskussa tyttöjen ja erityisesti poikien keskuudessa verrattuna edellisen vuosikymmenen tilanteeseen. Vuonna 2008 nuorista kertoi tulleen kiusatuksi 30,5 prosenttia, kun taas vuonna 2014 kiusatuiksi kokeneiden osuus oli laskenut 20,6 prosenttiin. (Turun yliopisto 2019.)

Siitä huolimatta, että kiusaamisen määrä on ollut ainakin ajoittain laskussa, voidaan kiusaamista pitää silti edelleen merkittävänä lasten ja nuorten hyvinvointia uhkaavana ilmiönä (Hästbacka 2018, 16).

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2019 teettämän kouluterveyskyselyn tilastoraportin mukaan perusopetukseen osallistuvista 4. ja 5. luokan oppilaista noin joka kymmenes ilmoitti kokeneensa fyysistä uhkaa vähintään keran kuluneen vuoden aikana. Perusopetuksen 8.- ja 9. -luokkalaisilla fyysisen uhan kokemukset olivat yleisempiä, sillä fyysistä uhkaa kokivat heistä 17 prosenttia. 16 prosenttia ammatillisten oppilaitosten alle 21-vuotiaista opiskeli-

joista ilmoitti kokeneensa fyysistä uhkaa. Perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista ja lukion opiskelijoista tytöt kokivat fyysistä uhkaa hieman poikia harvemmin. (Kuva 1.)

Kuva 1. Fyysistä uhkaa kokeneiden lasten ja nuorten osuus sukupuolen ja kouluasteen mukaan vuosina 2006–2019 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019).

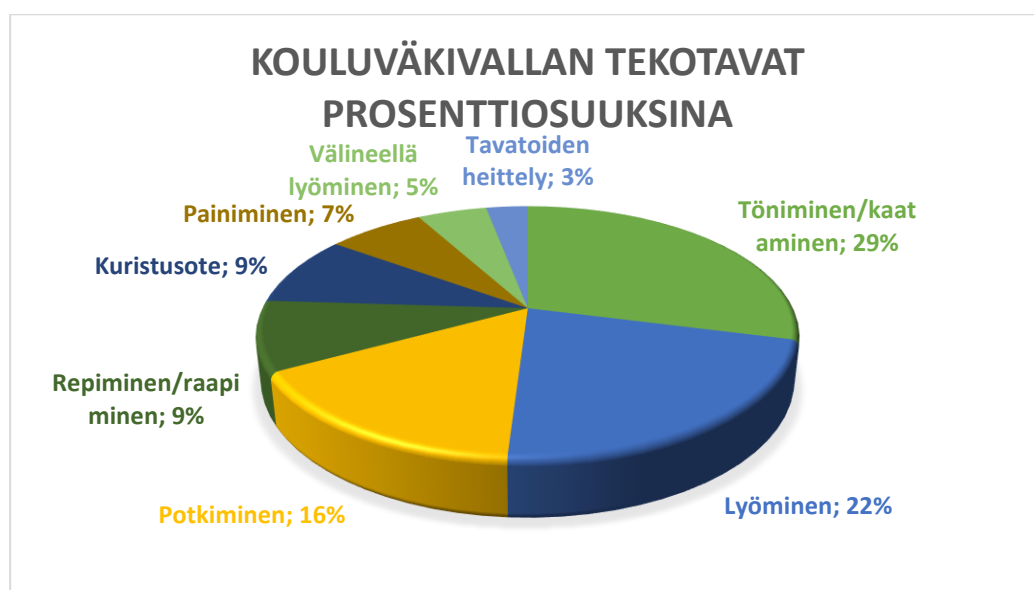
Vuoden 2019 kouluterveyskyselyssä selvitettiin aikaisempaa laajemmin häiritään ja väkivaltaan liittyviä kokemuksia. Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 80–84 prosenttia kaikista Suomen perusopetuksen 8. ja 9. luokan oppilaista ja 73–76 prosenttia 1. ja 2. luokan oppilaista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on huomionnut tulosten luotettavuuden kannalta pilailuvastausten mahdollisuuden. On kuitenkin katsottu, että niiden määrä on arvioitu pieneksi ja pilailu ei ole toistuvaa jokaisen kysymyksen kohdalla. Näitä vastauksia ei ole kuitenkaan poistettu aineistosta, koska sen osuus on ollut korkeimmillaan kaksi prosenttia vastaajista, ja näin ollen vaikutus tuloksiin on arvioitu vähäiseksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019, 12.)

Arjovuo ja Hartemo (2019) ovat opinnäytetyössään tutkineet viiden helsinkiläisen peruskoulun kouluväkivaltatapauksia ja niiden tekotapoja. Tiedonkeruu toteutettiin tutkimuksessa kahden kuukauden aikana, ja siinä oli osallisena yhteensä yli 300 oppilasta. Tulosten mukaan jokaisessa koulussa väkivaltatapauksia tapahtui keskimäärin 4,2 kertaa. Keskiarvon perusteella laskettuna

koko lukuvuoden aikana väkivaltatapauksia olisi jokaisessa koulussa 105 vuodessa.

Yleisin väkivallan tekotapa on ollut viidessä helsinkiläisessä koulussa töniminen/kaataminen (29 %), toiseksi yleisimmäksi osoittautui lyöminen (22 %) ja kolmanneksi yleisin oli potkiminen (16 %). Sekä raapimista/repimistä että tavaroiden heittelyä esiintyi 9 prosentissa tapauksista. Vähiten käytettyjä tekotapoja olivat painiminen (7 %), lyöminen välineellä (5 %) ja tavaroiden heittely (3 %). (Kuva 2.)

Laatimassani kaaviossa (Kuva 2.) havainnollistetaan kouluväkivallan tekotapoja prosenttiosuuksina. Kaavion tekemisessä olen hyödyntänyt Arjovuo ja Hartemon (2019, 34) opinnäytetyön kuviota 3.

Kuva 2. Kouluväkivallan tekotavat prosenttiosuuksina.

Edellä mainittujen tutkimusten osalta voidaan todeta, että nuoret kokevat väkivaltaa kouluissa melko paljon monissa sen eri muodoissa. Lisäksi on huomattava, että pelkästään väkivallan uhka on ollut läsnä opiskelijoiden keskuudessa.

3 KANSALAISALOITE, RIKOS JA KRIMINALISOINTI

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyöni kannalta keskeisimpiä käsitteitä, joita ovat kansalaisaloite, rikos ja kriminalisointi. Tutkimuksen keskiössä on kansalaisaloite, jonka mukaan kouluväkivalta tulisi kirjata rikoslakiin omana rikosnimikkeenään. Rikosoikeuden osalta käsittelen peruskäsitteitä, joiden avulla pyrin avartamaan lukijalle, mistä rikosoikeus koostuu. Kriminalisoinnin käsitteen lisäksi esitän siihen liittyvät edellytykset, joiden tulee täytyä rikoslainsäädännön toteutuessa.

3.1 Kansalaisaloite

Kansalaisaloite antaa kaikille äänioikeutetuille Suomen kansalaisille mahdollisuuden ehdottaa täysin uutta lakia, ehdottaa olemassa olevan lain muuttamista tai sen kumoamista kokonaan. Tavoitteena on vapaan kansalaistoiminnan tukeminen ja edistäminen sekä kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen, jonka eri väestöryhmät voivat osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan kehittämiseen. (Kansalaisaloite s.a.)

Aloitteen voi laittaa vireille vähintään viisi Suomen äänioikeutettua kansalaista. Näitä vireille laittajia kutsutaan aloitteen vastuuhenkilöiksi. Aloitteen tulee sisältää joko lakiehdotuksen tai ehdotuksen lainvalmisteluun ryhtymisestä sekä niiden sisältämät perustelut. Aloitteessa tulee käsitellä vain yhtä tiettyä asiakokonaisuutta. (Kansalaisaloitelaki 13.1.2012/12.)

Kansalaisaloite etenee eduskunnan käsiteltäväksi, kun aloite on kerännyt vähintään 50 000 kannatusilmoitusta kuuden kuukauden kuluessa. Kannatusilmoitukset tulee siis olla kerättyinä kuuden kuukauden kuluessa aloitteen päiväyksestä lukien. (Kansalaisaloite s.a.)

Tässä opinnäytetyössä käsittelen kansalaisaloitetta, jonka ehdotuksesta kouluväkivalta tulisi kirjata rikoslakiin. Tämä aloite onnistui keräämään yli 50 000 kannatusilmoitusta vaaditussa ajassa, ja näin ollen se etenee eduskunnan käsiteltäväksi. Aloitteen mukaan lakimuutos tulisi koskemaan kaikkia kiusaamisen äärimmäisiä muotoja, jotka sisältävät fyysistä ja henkistä väkivaltaa. Tämän lisäksi lasten ja nuorten kanssa työskentelevillä tulisi olla yksiselitteinen velvollisuus puuttua kiusaamistilanteisiin ja näin ollen myös mahdollisuus

viedä asioita eteenpäin. Tarkoituksena olisi myös edistää moniammatillista yhteistyötä niin koulun, sosiaaliviranomaisten kuin poliisin kesken. (Kansalaisaloite 7485, 2020.)

Aloitteen perusteluissa on huomioitu, että rikosoikeudellinen vastuu alkaa Suomessa vasta 15-vuotiaana. Kuitenkin ennen sitä tapahtuneista teoista tulisi kiusaamisen sijasta puhua väkivallasta. Aloitteen mukaan koulukiusaaminen ei ota huomioon niitä kaikkia kauaskantoisia vaikutuksia, joita kouluväkivallasta voi aiheutua. Koulukiusaaminen terminä ei myöskään anna todellista kuvaa siitä, miten äärimmäisen vakava riski se on lasten ja nuorten terveydelle. (Kansalaisaloite 7485, 2020.)

3.2 Rikos ja rikosoikeus

Rikoksella tarkoitetaan inhimillistä tekoa, joka on säädetty laissa rangaistavaksi. Rikos on Suomessa jaoteltu tunnusmerkistön mukaisuuteen, joita ovat oikeudenvastaisuus ja syyllisyys. Tunnusmerkistön mukaisuus sisältää rikosvastuun syntymisen yleiset edellytykset ja kuvatut tunnusmerkistöt, jotka on lueteltu rikoslaissa. (Tapani ym. 2019, 3.)

Rikossäännös koostuu aina kolmesta osasta: rikoksen otsikosta eli nimestä, rangaistavaksi säädetyn käyttäytymisen kuvauksesta ja rangaistusuhasta eli toisin sanoen rangaistussäännöksestä. Rangaistusvastuu voi ainoastaan perustua kirjoitettuun lakiin. (Tapani ym. 2019, 4.)

Rikosoikeus käsittää sekä rikoksia että niistä seuraavia rangaistusten sääntelyä, johon liittyy yleisiä käsitteitä ja periaatteita. Rikosoikeuden keskiöön kuuluu esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten sääntely sekä vankeusrangaistuksia ja rikosoikeudellisen laillisuus- ja syyllisyysperiaatteiden sääntely. Rikosoikeudellisen rankaisemisen julkinen intressi on valtiolla, jonka lisäksi sen tulee määritellä ne teot, jotka voidaan syyksi lukea rikokseksi ja joista tulee langettaa rikosoikeudellinen rangaistus. Rikosoikeuden on Suomessa katsottu olevan vahingonkorvausoikeuden kanssa lähellä toisiaan. Kuitenkin viimevuosikymmenten aikana ne ovat erotettu toisistaan, sillä rikosoikeus kulkee julkisen edun nimissä ja pääasiassa ennaltaehkäisevien tavoittei-

den ohjaamana. Toisin kuin taas vahingonkorvausoikeus pyrkii vahingon aiheuttajan ja kärsineen osapuolen välisen konfliktin ratkaisemiseen. (Melander 2016, 5–8.)

Rangaistussäännöksellä tarkoitetaan rikoksesta langetettavaa rangaistusta. Rikosoikeudellisen rankaisujärjestelmän perustana ovat yhdenmukaisuusperiaate ja suhteellisuusperiaate. Yhdenmukaisuusperiaate tarkoittaa sitä, että samanlaisia tapauksia on kohdeltava samalla tavoin. Suhteellisuusperiaatteen mukaan rangaistuksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa rikolliseen tekoon. (Oksala 2018.)

3.3 Rangaistusseuraamukset ja rikosprosessi

Rangaistus on oikeudellinen seuraamus, joka langetetaan tekijälle seurauksena lain rikkomisesta. Rikoksen vakavuus vaikuttaa siihen, minkälainen rangaistus siitä seuraa. Lievistä rikoksista seuraa tyypillisesti sakko tai rikesakko, kun taas vakavimmista rikoksista seuraa ehdoton vankeusrangaistus. Suomalainen rangaistusjärjestelmä on suhteellisen lievä muihin maihin verrattuna ja siinä on pyritty ottamaan rangaistuksen ohella muita keinoja käyttöön, jotta rikoksentekijän olisi helpompaa palata rikoksettomaan elämään. Rikollisuuden vähentäminen ja sen ehkäiseminen vaatii rangaistusten lisäksi myös monien muiden yhteiskunnan palveluiden käyttämistä ja viranomaisten yhteistyötä. (Rikoksantorjunta s.a.)

Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmää on viime aikoina kehitetty huomattavasti. Seuraamukset, jotka tukevat rikoksentekijän sosiaalistumista, ovat näyttäytyneet huomattavasti parempana vaihtoehtona, kuin esimerkiksi ehdoton vankeusrangaistus, jossa sosiaalisia vaikutuksia ei ole juurikaan tullut ilmi vaan seuraukset ovat olleet usein päinvastaisia. (Tapani ym. 2019, 62).

Helsingin yliopisto on teettänyt tutkimuksen suomalaisten oikeustajusta vuonna 2017. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että suomalaisten mielipiteet rangaistusten sopivasta tasosta olivat hyvin vaihtelevia. Rikosten ehkäisyyn pidettiin tehokkaana vaihtoehtona muun muassa nuorisotyötä ja perheiden ongelmiin puuttumista kuin esimerkiksi vankeustuomioiden asettamista ja uusien vankiloiden rakentamista. (Kääriäinen 2017.)

Suomen asianajajaliiton (2019) mukaan rikosprosessit venyvät Suomessa liian pitkiksi, ja tämän on katsottu tuovan kärsimystä kaikille asian osapuolille kuten uhrille, epäilylle ja usein myös todistajalle. Asianajajaliiton rikosoikeuden asiantuntijaryhmän puheenjohtaja Antti Riihelän mukaan rikosentekohetkellä nuori henkilö joutuu odottamaan tuomiotaan vuosien ajan, joiden aikana hän on todennäköisesti saanut jo elämänsä takaisin raiteilleen. Riihelän mukaan on outoa, että rangaistusta kärsitään vasta vanhempana puhumattakaan siitä, jos epäilty katsotaankin syyttömäksi monen vuoden odottelun jälkeen. Näin olen tulevaisuus ja koko elämä voi mennä pilalle ilman mitään syytä. (Asianajajaliitto 2019.)

Rikosprosessiin kuuluvat kokonaisuudessaan esitutkinta, syyteharkinta ja oikeudenkäynti sekä rangaistuksen täytäntöönpano. Esitutkinnassa poliisi kuulustelee rikoksen uhria, epäiltyä ja todistajia. Esitutinnan jälkeen poliisi toimittaa rikosasian syyttäjälle harkittavaksi ja syyttäjä tekee ratkaisun syytteen nostamisesta pelkästään poliisin toimittaman kirjallisen aineiston perusteella. Syyttäjän tehtävänä on arvioida, onko rikokselle riittävästi näyttöä, ja sen perusteella joko nostaa syyte tai jättää se nostamatta. Syyttäjän syytteen nostamisen jälkeen asia etenee käräjäoikeuteen, jossa asialle määrätään käsittelypäivä eli varsinaisen oikeudenkäynnin ajankohta. (Oikeuslaitos 2021.)

3.4 Kriminalisointi ja kriminalisoinnin edellytykset

Kriminalisoinnilla tarkoitetaan rangaistusuhan liittämistä tiettyyn inhimilliseen käyttäytymiseen. Rangaistussäännösten tavoitteena on vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen. Uhkaa voidaan pitää tietyissä tapauksissa jopa toivottavana, jotta pystytään saavuttamaan toivottu lopputulos. Rangaistusuhkaa voi kuitenkin hyvin perustein kyseenalaistaa. Voidaan pohtia, onko rangaistuksen uhka paras tapa rikosten torjumiseen vai olisiko pelotevaikutus saavutettavissa jollakin muulla tavalla. Muita vaihtoehtoja on lähtökohtaisesti mahdotonta hyväksyä, tai niitä ei voida pitää tarpeeksi tehokkaina. (Korkka-Knuts ym. 2020, 17.)

Kriminalisointi vaatii aina tarkkaa harkintaa ja perustelua kriminalisoinnin tarkoitukseen ja hyötyihin nähden. Rangaistussäännösten tavoitteena on pyrkiä

vaikuttamaan siihen, että luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt jättäisivät tekemättä rikollisia tekoja, ja näin ollen voitaisiin saavuttaa joitakin yhteiskunnallisesti arvokasta. (Korkka-Knuts ym. 2020, 17.)

Kriminalisointiperiaatteet koostuvat rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta, oikeushyvien suojelun periaatteesta, hyötyhaitta punninnan periaatteesta ja ultima ratio -periaatteesta, sekä ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatteesta. (Tieteen termipankki 2021).

Kriminalisointiperiaatteita käytetään rikosoikeudellisen järjestelmän hyväksyttävyyttä punnittaessa. Periaatteiden tulee täytyä, jotta rikoslainsäädäntöä voidaan pitää hyväksyttävänä. (Melander 2016, 20).

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate on säädetty Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, Suomen perustuslaissa, rikoslaissa sekä Kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa koskemaan kaiken rikosoikeuden lähtökohtaa (Tieteen termipankki 2021).

Ultima ratio -periaatteen mukaan kriminalisoinnin tulisi olla viimeinen keino, jota tulisi käyttää, sen perusoikeuksiin puuttuvan luonteensa vuoksi. Ennen kriminalisointia tulisi harkita siitä koituvia seuraamuksia. Suomessa periaatteen liittyvänä ongelmana voidaan pitää sitä, ettei oikeudellisten seuraamusten välistä suhdetta tai sääntelyn vaihtoehtoja juurikaan ole pohdittu. (Tieteen termipankki 2021.)

Hyöty-haittaperiaate edellyttää, että kriminalisoinnista aiheutuvia hyötyjä ja haittoja vertaillaan ja että kriminalisoinnista saavutettavat hyödyt ovat suuremmat kuin siitä aiheutuvat haitat. Mikäli kriminalisoinnista aiheutuisi enemmän haittoja kuin hyötyjä, ei kriminalisointi olisi tällöin mahdollinen vaihtoehto. (Melander 2016, 27.)

Oikeushyvien suojelun periaatteella edellytetään, että jokaisella rikossäännöksellä on tietty suojelutarkoitus ja että säännösten taustalla on tarkasti määritelty suojelukohde. Oikeushyvien suojelun periaatteen keskeisin tarkoitus on suojata tiettyjä suojelukohteita. Tämä tarkoittaa siis sitä, että mitä tahansa ei

voi suojata, vaan suojelukohteiden tulee täyttää tietyt painavuuden vaatimukset. (Melander 2016, 25.)

Ihmisarvon loukkaamattomuutta, pidetään EU:n perusoikeuskirjan mukaan nimellisena perusoikeutena, ja kirjan 1 artiklan mukaan ihmisarvo on loukkaamaton eli sitä tulee aina kunnioittaa ja suojella. (Euroopan Unionin perusoikeuskirja 2012/C 326/02, 1. artikla).

Ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate on kytköksissä rikosoikeudellisen vastuun eli syyllisyysperiaatteen kanssa, sillä ihmistä ei voi rangaista, mikäli tällä ei ole ollut mahdollisuutta toimia toisin ja rangaistavaa teon ei voida katsoa olevan tahallinen tai tuottamuksellinen. (Tieteen termipankki 2021.)

Vierimaa (2012) on pro gradu -tutkielmassaan selvittänyt koulukiusaamista kriminalisointiteorian näkökulmasta. Tutkielmassa käsiteltiin kaikki kriminalisointiperiaatteet ja tutkimuksen tuloksena koulukiusaamiselle löytyi kriminalisointiteorian määrittelemät edellytykset. Vierimaa katsoo koulukiusaamisen täyttävän kaikki muut kriminalisointiperiaatteet lukuun ottamatta ultima ratio -periaatetta. Ultima ratio -periaatetta kohdalla kysymys on kuitenkin Vierimaan mukaan tulkintakysymyksestä, sillä siinä tulee punnita, mikä merkitys KiVa Koulu-ohjelmalla on tai onko se paras mahdollinen vaihtoehto koulukiusaamisen kriminalisoimiselle. (Vierimaa 2012, 85–87.)

Eryteisesti ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate tulisi täytettäväksi, sillä kaikki kiusaaminen ja väkivalta loukkaa uhriksi joutuneen ihmisarvoa. Samoin oikeushyvien suojelun periaate voidaan katsoa suoraan täyttyväksi, sillä kyseessä on painavat perusteet ja kyse on tärkeiden asioiden suojelemisesta. (Vierimaa 2012, 35.)

4 LAINSÄÄDÄNTÖ

Tässä luvussa käyn läpi tutkimukseen liittyvää ajantasaista lainsäädäntöä rikoslain ja perusopetuslain osalta. Rikoslain osalta käsittelen rikosoikeudellisen vastuun yleisiä edellytyksiä ja perusopetuslain osalta tuon esille perusopetukseen osallistuvan oikeutta turvalliseen oppimisympäristöön.

4.1 Rikoslaki

Rikoslaki sisältää säädetyt rikosten määritelmät eli toisin sanoen rikosten tunnusmerkitöt keskeisistä rikoksista. Näitä ovat esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, varallisuusrikokset ja talousrikokset. Rikoslaisissa on säädetty myös vakavammat rikokset eli ne rikokset, jotka sisältävät vankeusrangaistuksen uhan. (Oikeusministeriö s.a.)

Rikosten tunnusmerkitöjen lisäksi rikoslaisissa säädetään rikosoikeudellisen vastuun yleisistä edellytyksistä. Näitä edellytyksiä ovat muun muassa rikosoikeudellinen vastuuikäraja, syyntakeisuus, syyksiluettavuus ja vastuuvapautusperusteet. (Oikeusministeriö s.a.)

Rikosoikeudellisen vastuun yleisiin edellytyksiin kuuluvan laillisuusperiaatteen mukaan syylliseksi voidaan katsoa ainoastaan sellaisen teon perusteella, joka on tekohetkellä laissa nimenomaan säädetty rangaistavaksi. Teosta määrättävän rikosoikeudellisen seuraamuksen tai rangaistuksen on perustuttava lakiin. (Rikoslaki luku 3 § 1.)

4.2 Rikosvastuun yleiset edellytykset

Lapsen oikeuksien sopimuksen 40. artiklassa on edellytetty rikosvastuuikärajan asettamista sopimusvaltioille ja samalla edellytetty pyrkimään siihen, että asiat käsiteltäisiin kaiken ikäisten lasten kohdalla ensisijaisesti muulla tavalla kuin oikeudenkäynnin avulla. Säädestä on perusteltu sillä, että esimerkiksi ihmisen kyky kokea syyllisyyttä, katumusta tai ylipäättänsä harkintakyky ovat vasta kehitysvaiheessa. Lisäksi rikosseuraamusten ja oikeudenkäyntien on katsottu vaurioittavan lapsen kehitystä. (Lapsen oikeuksien sopimus 60/1991, 40. artikla.)

Suomessa rikosoikeudellisen vastuun edellytyksenä on, että tekijä on täyttänyt viisitoista vuotta ja on syyntakeinen teon hetkellä. Säännös tulee ilmi rikoslain 3 luvun 4.1§:sta. Kansainvälisesti vertaillen kaikissa Pohjoismaissa käytetään samaa 15 vuoden vastuuikärajaa. Sen sijaan Saksassa vastuuikäraja on 14 vuotta, Portugalissa 16 vuotta ja Englannissa. Walesissa vastuuikäraja on vain 10 vuotta. (Melander 2016, 205–206.)

Alle 15-vuotiaan rikosoikeudellisen vastuun puuttuminen tarkoittaa sitä, että alle 15-vuotiaaseen ei voida kohtaa syyllisyysmoitetta, eli tekijä on näin ollen vapaa rangaistusvastuusta. Tämä ei tarkoita kuitenkaan sitä, että muut rikokseen perustuvat seuraamukset eivät olisi mahdollisia. Vahingonkorvausvelvollisuus ja menettämisseuraamus ovat alle 15-vuotiaiden osalta mahdollisia. Näiden lisäksi oikeudenvastainen teko johtaa yleensä myös sosiaaliviranomaisten toimenpiteisiin. (Melander 2016, 207.)

Alle 18-vuotiaille on säädetty erityinen rangaistus rikoslain 6. luvun 1. §:ssä. Erityinen rangaistus tarkoittaa nuorisorangaistusta, joka voidaan määrätä 15–17-vuotiaalle rikoksentekijälle. Nuorisorangaistus voidaan määrätä silloin, kun nuori on syyllistynyt rikokseen, jonka seuraamukseksi sakko katsotaan liian lieväksi ja ehdoton rangaistus taas liian ankaraksi seuraamukseksi. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Syyntakeisuus on yksi rikosvastuun yleisistä edellytyksistä. Tekijä katsotaan syyntakeettomaksi silloin, jos hän ei kykene tekohetkellä mielisairautensa, tajunnan häiriön vuoksi tai vakavan mielenterveyden häiriön vuoksi ymmärtämään tekonsa tosiasiallista luonnetta tai oikeudenvastaisuutta, ja myös silloin, kun hänen kykynsä säädellä käyttäytymistään on tällaisesta syystä ratkaisevasti heikentynyt. Päihtynyttä tai muuten tilapäisesti tajuntansa menettänyttä ei katsota syyntakeettomaksi, ellei katsota siihen olleen erityisen painavia syitä. (Rikoslaki luku 3 § 4.)

Rikosvastuun yleisiin edellytyksiin kuuluvat edellä mainittujen lisäksi rikoslain 3. luvun mukaan syyksiluettavuus §5, tahallisuus §6 ja tuottamus §7. Rangaistuksen langettamisen edellytyksenä on, että siihen liittyy tahallisuus tai tuottamus. Tahallisuus viittaa siihen, että tekijä on tietoisesti aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallisesti pitänyt seurauksen aiheutumista todennäköisenä tai varmana. Tuottamus taas tarkoittaa sitä, että tekijä on menettänyt huolimattomasti, jos hän on rikkonut huolellisuusvelvollisuutta. (Rikoslaki luku 3 § 5–7.)

4.3 Perusopetuslaki

Koulutukseen liittyviin lakeihin lukeutuvat perusopetuslain (21.8.1998/628) lisäksi muun muassa lukiolaki (10.8.2018/714), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) sekä laki ammatillisesta koulutuksesta (11.8.2017/531). Vertaillessa näitä lakeja Mahkosen (2017, 41) mukaan voidaan havaita, että säännökset ovat melko identtisiä siinä suhteessa, mitä koulussa tapahtuvien konfliktien ratkaisemisesta säädetään. (Mahkonen 2017, 41.)

Tässä opinnäytetyössä käsittelen koululakien osalta pelkästään perusopetuslakia, ja siinä keskityn erityisesti perusopetuslain 7. lukuun, jossa säädetään oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön.

4.4 Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Perusopetuslain 29 §:n mukaan opetukseen osallistuvia on kielletty tuomasta kouluun sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa lainsäädännössä kielletty tai joka voi vaarantaa toisen turvallisuuden. Opetuksen järjestäjän on laadittava opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma kurinpitokeinojen ja kasvatustieteiden käytäntöjen käyttämisestä ja niitä koskevista menettelytapoista.

Jokaisen opetuksen järjestäjän tulee itse huolehtia järjestyssäännöistä, joiden tulee edistää koulun sisäistä järjestystä, edistää opiskelun esteetöntä sujumista ja koulu yhteisön turvallisuutta sekä viihtyisyyttä. Perusopetuslain 7. luvun 29. §:ssä määritellyt oikeudet ja velvollisuudet koskevat aikaa, jolloin oppilas osallistuu opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen, lukuun ottamatta tiettyjä laissa määriteltyjä poikkeuksia. Koulun rehtorilla tai opettajalla on kuitenkin velvollisuus ilmoittaa, mikäli käy ilmi, että koulussa tai koulumatkalla on tapahtunut kiusaamista, häirintää tai väkivaltaa. Rehtorin tai opettajan tulee ilmoittaa tapahtuneesta syyllistyneen ja uhriksi joutuneen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. (Perusopetuslaki luku 7 § 29.)

Perusopetuslain mukaan oppilas, joka häiritsee opetusta, voidaan määrätä poistumaan luokkahuoneesta jäljellä olevan oppitunnin ajaksi. Opetukseen osallistuminen voidaan evätä kokonaan jäljellä olevan koulupäivän ajaksi silloin, kun koulussa työskentelevän tai opiskelevan henkilön turvallisuus kärsii

tai on uhattuna väkivaltaisen käyttäytymisen vuoksi. Jäljellä olevan koulupäivän epääminen on mahdollista myös silloin, jos oppilaan häiritsevä käyttäytyminen vaikeuttaa opetusta kohtuuttoman paljon. (Perusopetuslaki luku 7 § 36.)

Määräaikainen erottaminen voidaan panna täytäntöön ilman lainvoimaisuutta silloin, kun oppilaan väkivaltainen tai uhkaava käyttäytyminen vaarantaa toisen oppilaan tai koulussa työskentelevän henkilön turvallisuutta ja aiheuttaa ilmeistä vaaraa siitä, että väkivaltainen tai uhkaava käyttäytyminen tulisi toistumaan. (Perusopetuslaki luku 7 36 § mom. 3.)

Rehtorilla ja opettajalla on oikeus poistaa koulun opetustilasta oppilas, joka ei noudata rehtorin tai opettajan poistumismääräystä. Mikäli oppilas koettaa välttää poistamisen tekemällä vastarintaa, on rehtorilla ja opettajalla oikeus käyttää tietynlaisia välttämättömiä voimakeinoja. Voimakeinoja käytettäessä tulee ottaa huomioon oppilaan ikä, tilanteen uhkaavuus, vastarinnan vakavuus ja tilanteen kokonaisuus. Tällaisten tilanteiden jälkeen on annettava kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle. Voimakeinojen käyttämisessä tulee huomioida, että liiallinen voimankäyttö voi johtaa rikoslain mukaisiin seuraamuksiin. (Opetushallitus s.a.)

5 KOULUVÄKIVALTA LIITETTYNÄ RIKOSLAKIIN

Väkivaltaa voi esiintyä monessa eri muodossa. Fyysiseen väkivaltaan lukeutuu kaikki tönimisestä aina jopa äärimmäisessä tapauksessa tappamiseen. Rikoslaisissa säädetään henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista, ja näin ollen myös kouluväkivallan eri muodot voivat täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Tästä johtuen tutkimuksen kannalta on selvää, että koulussa tapahtuvaa väkivaltaa voidaan pitää jo valmiiksi rikosoikeudellisesti rangaistavana tekona, mutta kysymyksiksi muodostuvatkin, onko säädetty laki tarpeeksi yksiselitteinen ja mikä on alle 15-vuotiaan vastuu. Lisäksi on otettava huomioon, että voidaan rikosoikeudellista rankaisemista pitää ainoana vaihtoehtona ottaen huomioon sen vaikutukset nuoren elämässä.

Tässä luvussa tuon ilmi jo olemassa olevia rikosnimikkeitä, jotka voidaan yhdistää kouluväkivaltaan. Lisäksi käsittelen kahta oikeustapausta, jotka tuovat

näkökulmia siihen, mikä tekee kouluväkivallan ja rikoslain yhdistämisestä ongelmallisen ja mitä mahdollisuuksia se sisältää.

5.1 Rikosnimikkeet

Koulussa tapahtuvat väkivallan teot voivat monesti täyttää rikoksen tunnusmerkistön, vaikka koulukiusaamista tai kouluväkivaltaa ei itsessään ole säädetty lainsäädännössä rangaistavaksi. Kouluväkivalta voi täyttää esimerkiksi rikoslain 21 luvun § 5 pahoinpitelyn, 25 luvun § 7 laittoman uhkauksen tai 35 luvun § 1 vahingonteon tai yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen tunnusmerkistön. (Mahkonen 2017,15.)

Rikoslain 21 luvussa on eritelty normaalimuotoisen pahoinpitelyn § 5 lisäksi törkeä pahoinpitely § 6 ja lievä pahoinpitely § 7. Pahoinpitely § 5 on kyseessä silloin, kun aiheuttaa toiselle ruumiillista väkivaltaa, kipua tai muutoin vahingoittaa toisen terveyttä. Lievä pahoinpitely eroaa normaalimuotoisesta pahoinpitelystä siten, että siinä otetaan huomioon väkivallan, terveyden vahingoittamisen ja ruumiillisen koskemattomuuden vähäisyys. Törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistö täyttyy silloin, kun se aiheuttaa toiselle esimerkiksi vaikean ruumiinvamman tai kun teossa on käytetty ampuma-asetta ja teko voidaan katsoa olevan kokonaisuudessaan arvioiden törkeä. (Rikoslaki luku 21 § 5–7.)

Rikoslain 35 luvun § 1 mukaan vahingontekoon puolestaan syyllistyy se, joka oikeudettomasti hävittää tai vahingoittaa toisen omaisuutta. Vahingonteko voidaan edellä mainitun pahoinpitelyn tavoin luokitella lievään, ja tavalliseen tai törkeään vahingontekoon.

Rikoslain 25 luvun § 7 mukaan laittomasta uhkauksesta on kyse silloin, kun nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa. (Rikoslaki luku 25 § 7).

Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämiseen voi syyllistyä rikoslain 24 luvun § 8 mukaan silloin, kun oikeudettomasti 1) joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai 2) muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville esittää toisen

yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että teko aiheuttaa vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa. (Rikoslaki luku 24 § 8)

Pahoinpitely rikosnimikkeenä on noussut useasti esille koulukiusaamista ja kouluväkivaltaa koskevissa artikkeleissa ja julkaisuissa. Voidaan siis olettaa, että pahoinpitelyä pidetään ainakin yhtenä yleisimpänä rikosnimikkeenä kouluväkivaltatapauksissa. Yleiskatsaus ei kuitenkaan välttämättä kerro koko totuutta, sillä on vaikea saada selville niitä tapauksia, jotka jäävät piiloon kokonaan tai eivät johda viranomaistoimenpiteisiin.

5.2 Esimerkki 1 kouluväkivaltatilanteesta

Poikkeuksellinen kouluväkivaltaan liittyvä oikeustapaus liittyy sysmäläisessä koulussa vuonna 2019 tapahtuneisiin kouluväkivalta tekoihin. Ylen (2021) lehtiartikkelin mukaan teko aikaan 15-vuotias poika kohdisti raakaa väkivaltaa 13-vuotiaita poikia kohtaan muun muassa lyömällä näitä päähän, polttamalla uhrin kättä palavalla tupakalla sekä estämällä yhden uhrin hengityksen laittamalla tämän kaulasta köyden varaan roikkumaan omalla painollaan. (Tapiomäki 2021b; Mattila 2021).

Teot olivat kohdistuneet useaan eri asianomistajaan, ja käräjäoikeus katsoi niiden olleen hengenvaarallisia. Osa tapahtuneista oli tehty koulupäivän aikana koulussa. Käräjäoikeus tuomitsi tekijän nuorena henkilönä tapon yrityksestä, törkeästä pahoinpitelystä sekä viidestä pahoinpitelystä 2 vuoden ja 7 kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Lisäksi poika määrättiin korvaamaan uhreille ja valtiolle korvauksia. (Tapiomäki 2021b.)

Rikosoikeuden professori Sakari Melanderin mukaan kyseisen jutun avulla voidaan saada arviota siitä, miten saman tyyppisiä tekoja tulisi arvioida rikosoikeudellisesti, sillä kouluväkivalta tapauksista ei ole ennestään paljon oikeuden ratkaisuja. Melanderin mukaan ei ole tavanomaista, että nuori ensikertalainen tuomitaan näin ankaraan ehdottomaan vankeuteen. Hänen mukaansa kyse ei ole kuitenkaan siitä, etteikö tapauksessa olisi ollut syytä mennä ehdottoman vankeusrangaistuksen puolelle. (Tapiomäki 2021b.)

Myöhemmin Itä-Suomen hovioikeus alensi käräjäoikeuden antamaa tuomiota ja katsoi, ettei teko täyttänyt tunnusmerkkejä tapon yrityksestä. Hovioikeus alensi tuomion kahden vuoden ehdolliseen vankeuteen, mutta säilytti käräjäoikeuden tuomiot koskien törkeitä pahoinpitelyitä. Hovioikeus katsoi osan rikoksista olleen niin vakavia, että niiden osalta tulisi määrätä vankeusrangaistus ehdottomana. Tekijän taustat huomioon ottaen hänellä ei kuitenkaan ollut aiempaa rikostaustaa, eikä muita painavia syitä ehdottomaan tuomioon ollut, joten hovioikeus määräsi vankeusrangaistuksen ehdollisena. (Tapiomäki 2021a.)

Ylen haastatteleman Sysmän kunnanjohtaja Marketta Kitiöjoen mukaan kaikki voitava oli tehty, mitä perusopetuslain nojalla voitiin asian eteen tehdä. Julkisoikeuden apulaisprofessori Niina Mäntylä kommentoi lainsäädännön ongelmallisuutta. Hänen mukaansa kouluväkivallan ja koulukiusaamisen vastuuta ei ole jaettu tarpeeksi tarkasti lainsäädännössä. Tästä syystä on vaikea arvioida, että milloin vastuussa on opettaja ja milloin rehtori tai sivistystoimenjohtaja. (Rantalainen & Rautavuori 2021.)

Tässä tapauksessa tekijä oli täyttänyt rikosentekohetkellä 15-vuotta, ja näin ollen hänet katsottiin olevan rikosoikeudellisesti vastuussa teoistaan. Nuoresta iästä huolimatta hänet tuomittiin vankeusrangaistukseen, ja vaikkakin lopulta rangaistus tuomittiin ehdollisena, ei seuraamusta voida yleisesti ottaen pitää tavanomaisena nuoren rikosentekijän kohdalla. Tämän kaltainen tapaus kuitenkin osoittaa sen, että rikosoikeudelliset seuraamukset eivät kouluväkivalta-tapauksissa ole missään nimessä poissuljettuja. Rikoslain olemassa olevat pykälät mahdollistivat koulussa tapahtuneen väkivallan rankaisemisen rikosoikeudellisesti edellyttäen tietysti sen, että tekijä on täyttänyt 15 vuotta.

Rikosoikeudellista rangaistusta saatetaan pitää tässä tapauksessa täysin hyväksyttävänä, vaikka rikosentekijä on ollut tekohetkellä vasta 15-vuotias. Rangaistuksen voidaan katsoa ainakin tuovan uhrille turvaa ja vaikuttaa tekijään niin, ettei tämän kaltainen teko toistuisi. Tekojen raakuutta ajatellen on myös hyvin vaikea pohtia, mitä muita vaihtoehtoja rankaisemiselle voi enää tämän kaltaisissa tapauksissa olla. On kuitenkin syytä huomioda myös vahingoittaako rikosoikeudellinen rankaisutapa rikosentekijää vain enemmän ja

palveleeko pitkä rikosprosessi uhrin oikeuksia vai eivät. Oikeudenkäyntiprosessit ovat hyvin pitkiä ja aikaa vieviä prosesseja, joten nuoren kohdalla ne eivät varmasti ole paras mahdollinen vaihtoehto.

Esimerkkitapauksen pohjalta on myös syytä pohtia sitä, olisiko tilanne voitu ennaltaehkäistä jo aikaisemmassa vaiheessa, mikäli koululla olisi ollut yksiselitteisemmät ohjeet puuttua tilanteeseen. Tämän tapauksen taustoja ei kuitenkaan tiedetä, mutta voidaan yleisesti ottaen olettaa, että tämän kaltaisten tapauksen taustalla on esiintynyt pitkittyneitäkin kiusaamista. Voidaan pitää melko selvänä sitä, että kouluja koskettavat olemassa olevat lait eivät mahdollista tällä hetkellä opettajien yksiselitteistä puuttumista näihin tilanteisiin, koska tilanne on päässyt kärjistymään näin vakavaksi. Rikoslain sijasta tällaisissa kiusaamiseen ja väkivaltaan puuttumiseen liittyvissä kysymyksissä olisi ehkä syytä myös miettiä sitä, olisiko esimerkiksi perusopetuslaki sopivampi vaihtoehto täydennettäväksi.

Tässä opinnäytetyössä käsiteltävän kansalaisaloitteen pohjalta on syytä tuoda esille, muuttaisiko kouluväkivallan kirjaaminen rikoslakiin tapauksen rangaistavuutta mitenkään. Olemassa olevat rikoslain pykälät mahdollistavat tämän kaltaisten tekojen rangaistavuuden jo valmiiksi. Lain täydentäminen ei muuttaisi tässä tapauksessa mitään. Mikäli tekijä olisi jäänyt rikosoikeudellisen vastuun ulkopuolelle ikänsä puolesta, olisivat seuraamukset olleet kuitenkin hyvin erilaiset. Toisaalta kouluväkivalta omana rikosnimikkeenä voisi vahvistaa ja selkeyttää käsitystä siitä, että myös koulukiusaaminen voi olla rikos. Alaikäinen on kuitenkin aikuiseen nähden vielä kehitysvaiheessa, ja tällöin rikosoikeudellisen menettelyn sijasta olisi syytä miettiä ensisijaisesti muita vaihtoehtoja eikä rikosoikeudellisia keinoja. Rikosoikeudelliset seuraamukset ovat jo kuitenkin olemassa ainakin äärimmäisiä tapauksia varten.

5.3 Esimerkki 2 kouluväkivaltilanteesta

Toinen esimerkkitapaus käsittelee tapausta, jonka tekijät olivat 12- ja 13-vuotiaita ja näin ollen eivät olleet rikosoikeudellisesti vastuussa teoistaan. (Suojanen 2020).

Vantaan Kytöpuiston koulussa tapahtui 15.9.2020 pahoinpitelytilanne, jossa joukko kuudennen luokan oppilaita kohdisti rajua väkivaltaa 11-vuotiaaseen oppilaaseen. Pahoinpitelyn seurauksena uhri menetti tajuntansa tilanteessa. Väkivallan lisäksi tilanne videoitiin ja video jaettiin sosiaaliseen mediaan. (Kirsi 2021.)

Vantaan Sanomien uutisen mukaan uhri oli kaadettu maahan ja häneen oli kohdistettu väkivaltaa muun muassa potkimalla. Uhrin läheinen kertoi Facebook-sivuillaan avoimesti tilanteesta ja tämän mukaan uhria oli uhattu tappamisella ja hakkaamisella. Läheisten mukaan uhria oli kiusattu jo ainakin kahden kuukauden ajan. (Suojanen 2020.)

Asia ei edennyt esitutkintaan tai syyttäjän syyteharkintaan, sillä tekijät jäivät ikänsä puolesta rikosoikeudellisen vastuun ulkopuolelle. Siitä huolimatta asia otettiin käsittelyyn poliisin ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Lisäksi Vantaan kaupungin perusopetuksen johtaja Ilkka Kalon mukaan väkivaltatilanne johti neljän oppilaan koulusta erottamiseen määräajaksi. Määräaikainen erottaminen ei kuitenkaan lain mukaan estä kiusaajien palaamista takaisin samaan kouluun, sillä koululla ja kunnalla ei ole mahdollisuutta siirtää ketään eri kouluun. (Kirsi 2021.)

Asia otettiin käsittelyyn tarkemmin ja koulun puolesta toimintaa tutkittiin perusteellisesti. Kävi kuitenkin ilmi, että koulussa ei ollut asian suhteen tapahtunut piittaamattomuutta. (Kirsi 2021.)

Tapauksen ratkaiseminen ja sen seuraamukset olisivat todennäköisesti olleet erilaisia, mikäli tekijät olisivat olleet 15 vuotta täyttäneitä. Fyysisestä väkivallasta ja videon levittämisestä olisi todennäköisesti käynnistetty tutkinta, ja asia olisi voinut edetä syyttäjälle ja viimekädessä tuomioistuimen ratkaistavaksi. Asiaa käsitteli kuitenkin poliisi, ja lain nojalla myös koulusta erottaminen määräajaksi oli mahdollinen. Monen mielestä kuitenkin kyseiset rangaistukset eivät ymmärrettävästi olleet riittäviä. Usein koulukiusaamistapauksissa uhri joutuu vaihtamaan koulua, eikä tekijä. Tällöin uhri joutuu kärsimään, ja voi tuntua helposti jopa siltä, että uhri kärsii teoista enemmän kuin itse tekijät.

Tutkimuksessa käsiteltävän kansalaisaloitteen näkökulmasta tämän kaltaisten tapahtumien analysointi osoittautui yllättävän vaikeaksi. Kouluväkivallan kirjaaminen rikoslakiin ei tämän tyyppisissä tapauksissa muuttaisi rikosoikeudellisesti mitään. Toisaalta se voisi kuitenkin lisätä ymmärrystä siitä, että myös koulussa tapahtuva väkivalta on rikos. Moni 15-vuotias tai muutenkaan nuori ei varmasti tiedosta asian vakavuutta. Nuori ei välttämättä kykene ymmärtämään edes sitä, että kaikki pahoinpitely, oli se sitten henkistä tai fyysistä, on rangaistava rikos. Mielestäni tätä tosiseikkaa olisi syytä selkeyttää, ja näin olen näen kouluväkivallan sisällyttämisen rikoslakiin myös mahdollisuutena. Alaikäiseltä ei voida odottaa samanlaista harkinta- tai empatiakykyä kuin aikuiselta, mutta sen sijaan asian vakavuutta tulee tuoda paremmin esille ja siihen tarvitaan erityisesti viranomaisyhteistyötä koulun ja poliisin sekä nuorisotyön kesken.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksessani hain vastauksia muodostamiini kolmeen tutkimuskysymyseen. Pääkysymyksenä oli, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että kouluväkivalta olisi mahdollista sisällyttää rikoslakiin. Pääkysymyksen lisäksi etsin vastauksia kahteen apukysymykseen: Mitkä seikat tekevät kouluväkivallan kirjaamisesta rikoslakiin ongelmallisen, ja mikä taas voisi mahdollistaa sen kirjaamisen rikoslakiin? Tutkimuksen tarkoitus oli ennen kaikkea analysoida kansalaisaloitetta, jonka mukaan kouluväkivalta tulisi kirjata rikoslakiin ja tämän ympärille rakensin tutkimuskysymykset, joihin lähdin etsimään vastauksia.

6.1 Kouluväkivaltaan liittyvät seikat lainsäädännössä

Tutkimuksen pääkysymyksen tarkoituksena oli saada selville ne olemassa olevat seikat, jotka vaikuttavat kouluväkivallan kriminalisointiin. Olemassa oleva lainsäädäntö osoittaa, että vaikka kouluväkivalta ei nimenomaisesti ole rikoslaissa yksilöity, ei se tarkoita kuitenkaan sitä, etteikö kouluväkivalta olisi rikos. Kouluväkivallan sisällyttäminen rikoslakiin ei käytännössä muuttaisi juridisesti muuta kuin sen, että se olisi käsitteenä nimenomaisesti yksilöity. Perusopetuslaki puolestaan tarvitsisi suoraviivaisempaa linjaa siitä, miten kouluväkivaltatilanteisiin tulisi puuttua ja kenen vastuulla oppilaat, milloinkin ovat.

Olemassa olevat rikoslaissa luetellut rikosnimikkeet, kuten esimerkiksi pahoinpitely, vahingonteko ja kunnianloukkaus ovat täysin rinnastettavissa kouluväkivaltatapauksiin, ja rikoslainsäädäntö koskee niitä samalla tavalla, kuin missä tahansa muussa ympäristössä tapahtuneita vastaavia tekoja. Alle 15-vuotias ei ole rikosoikeudellisesti vastuussa teoistaan, mutta se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tämän ikäinen jäisi kokonaan ilman seuraamuksia. Vahingonkorvausvelvollisuus on iästä riippumaton ja tavallisesti myös nuoresta rikosentekijästä tehdään lastensuojeluilmoitus. Nuorisorangaistukseen sen sijaan voidaan tuomita 15–17-vuotiaana silloin, kun sakon katsotaan olevan riittämätön rangaistus, ja ehdoton vankeus taas voidaan katsoa liian kohtuuttomaksi rangaistukseksi tekoon nähden.

Alaikäisen rikosentekijän kohdalla tulee ensisijaisesti käyttää muita rangaistuskeinoja kuin rikosoikeudellisia vaihtoehtoja. Rikosoikeudellisten seuraamusten tulisi olla viimeinen keino nuoren kohdalla. Alaikäisen leimautuminen rikolliseksi jo nuorena voi vaikeuttaa nuoren tulevaisuutta merkittävästi. Leimautuminen voi johtaa syrjäytymiseen, joka taas voi johtaa siihen, että nuoren on vaikeampi päästä takaisin yhteiskuntakelpoiseksi. Nuori on vasta kehitysvaiheessa, ja kaikki nuorena koetut negatiiviset kokemukset heijastavat pitkälle tulevaisuuteen. Toisaalta taas rangaistuksen tulisi olla sellainen, että se ei houkuttele rikosentekijää enää samalle tielle uudestaan ja että ennen kaikkea uhri saisi turvaa ja oikeudenmukaista turvaa.

Kriminalisoinnin mahdollistaminen eli kouluväkivallan kirjaaminen rikoslakiin omana rikosnimikkeenään edellyttää kriminalisointiperiaatteiden täyttymistä. Kouluväkivallan ja koulukiusaamisen kohdalla kriminalisointiperiaatteille on olemassa edellytykset, vaikka tulkinnanvaraiseksi jääkin edelleen ultima ratio -periaatteen täytyminen. Ultima ratio -periaatteen mukaan kriminalisointia tulisi käyttää vasta silloin, kun kaikki muut keinot on jo käytetty.

Kouluväkivaltaa ja koulukiusaamista ehkäisevää työtä ja viranomaisten välistä yhteistyötä on kehitetty viime vuosina paljon ja sitä kehitetään tulevaisuudessa vielä entisestään. Ehkäisevä työ on merkittävässä asemassa, sillä sen avulla äärimmäisiä väkivaltatapauksia pystytään kitkemään jo varhaisessa vaiheessa.

6.2 Kouluväkivallan ongelmallisuus rikoslaisissa

Tutkimuksen ensimmäisen apukysymyksen avulla oli tarkoitus tuoda esille aloitteen ongelmallisuutta: mitkä tekijät tekevät aloitteesta ongelmallisen? Aloitteen suurimmaksi ongelmaksi osoittautui jo edellä mainittu olemassa oleva rikoslainsäädäntö ja siihen liittyvät tunnusmerkistöt sekä alle 15-vuotiaan syyntakeettomuus. Rikoslain täydentäminen kouluväkivallan käsitteellä ei muuttaisi ainakaan rangaistusten ja seuraamusten kohdalla mitään. Rikoslaki koskee samalla tavalla kaikkia tapauksia, oli sitten kyse mistä tahansa ympäristöstä.

Rikosoikeudelliset prosessit vievät runsaasti aikaa eri vaiheineen varsinkin, jos asian käsittely siirtyy tuomioistuimen käsiteltäväksi, voi asian käsittely pitkittyä jopa vuosilla. Varsinkin alaikäisen kohdalla rikosprosessin venyminen saattaa johtaa jopa siihen, että asian käsittelystä ei ole myöhemmin enää mitään hyötyä. Alaikäisen kohdalla olisi tärkeää selvittää tilanteen mahdollisimman nopeasti, sillä esimerkiksi vuoden takaiset tapahtumat voivat unohtua helposti tai voidaan kokea, että asian käsittelystä ei ole enää mitään hyötyä. Kuten on jo mainittu, tulee alaikäisen kohdalla miettiä ensisijaisesti muita vaihtoehtoja asioiden ratkaisemiseksi kuin rikosoikeudellisia seuraamuksia. Äärimmäisten tapausten kohdalla muita vaihtoehtoja ei kuitenkaan tällä hetkellä juurikaan ole, joten tällöin tapaukset joudutaan ratkomaan rikosoikeudellisin keinoin, kuten tämän opinnäytetyön toisessa esimerkkitapauksessa kävi ilmi.

6.3 Kouluväkivallan mahdollisuudet rikoslaisissa

Tutkimuksen toisen apukysymyksen avulla vastaan siihen, mitkä seikat voisivat mahdollistaa kouluväkivallan kirjaamisen rikoslakiin. Muotoilisin kysymystä kuitenkin uudelleen niin, että tarkasteltaisiin, mitä hyötyä kouluväkivallan kirjaamisesta rikoslakiin olisi.

Kouluväkivalta omana rikosnimikkeenä antaisi laajempaa käsitystä siitä, mitkä kaikki koulukiusaamisen ja kouluväkivallan muodot voidaan lukea rikokseksi ja rangaistavaksi teoksi. Kouluväkivalta käsitteenä ei anna koko kuvaa siitä, mitä kaikkea se sisältää, ja näin ollen ongelmaa on vaikeaa ehkäistä ja ratkaista, kun ei kokonaisuudessaan tunneta kyseistä käsitettä.

Kouluväkivalta omana nimikkeenään toisi varmasti esille asian todellisen vakavuuden. Lisäksi tutkimuksen tuloksena voidaan todeta, että kouluväkivallan kriminalisointi voisi luoda kiusaajille pelotevaikutusta ja sitä kautta muuttaa suhtautumista kouluväkivaltaan kokonaisuudessaan. Rikosoikeudellisen vastuukärajan muuttamiselle en usko ainakaan tämän tutkimuksen johdosta olevan edellytyksiä. Vastuukärajan muuttaminen tuskin ratkaisisi ongelmaa, mutta sitä seikkaa kuitenkin on syytä myös pohtia tämän asian yhteydessä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksessa tuli monesti esille alle 15-vuotiaan puuttuva rikosoikeudellinen vastuu, minkä vuoksi asiaa oli osittain vaikea lähteä analysoimaan kokonaisuutta ajatellen. Otin tutkimuksessani kuitenkin huomioon sekä rikosoikeudellisen vastuukärajan ulkopuolelle jäävät että siihen kuuluvat rikoksenteijät. Tutkimuksen edetessä huomasin ennen kaikkea sen, että jokainen kouluväkivaltatapaus on yksilöllinen ja vaatii hyvin laajaa pohdintaa siitä, miten tapauksia tulisi käsitellä. Alaikäisen kohdalla rikosoikeudelliset seuraamukset tuntuvat melko radikaalilta ratkaisulta, vaikka toisaalta myös teot osoittavat sen, että rangaistusten tulee ehdottomasti olla tekoihin nähden riittäviä. Avoimeksi kysymykseksi jäi kuitenkin vielä se, ovatko nykyiset rangaistukset riittäviä vai kaivataanko niihin vielä parannusta.

Otin tämän tutkimuksen analysointivaiheessa huomioon pelkästään räikeimpiä tapauksia, sillä lievempiä tapauksia ei ole nostettu esille. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ollut jättää lievempiä tapauksia piiloon, vaan mielestäni äärimmäiset tapaukset toivat parhaiten ilmi sen, mihin pienempikin koulukiusaaminen voi pahimmassa tapauksessa johtaa. Tapausten taustalla on yleensä pitkään jatkunutta kiusaamista, ja nämä esimerkkitapaukset osoittavat sen, mihin lievimmätkin tapaukset voivat pahimmassa tapauksessa johtaa.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda ymmärrystä siitä, miten vakavasta ilmiöstä kouluväkivallasta on kyse ja miten rikoslainsäädännön muuttaminen vaikuttaisi sen rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. Tutkimuksella pyrin antamaan uusia näkökulmia kouluväkivallasta rikosoikeudellisesti ja tuomaan ylipäättänsä uutta tietoa yhteiskunnallisesti merkittävästä ilmiöstä. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että kouluväkivalta on käsitteenä vielä jonkin verran epäselvä,

jonka vuoksi siihen helposti yhdistetään vain äärimmäiset tapaukset. Tutkimus kuitenkin osoittaa myös sen, että kyseessä on hyvin vakava ilmiö kaikkine väkivallan eri muotoineen ja yhteiskuntamme tarvitsee lisää keinoja sen ehkäisemiseen. Kouluväkivalta on rikosoikeudellisesta näkökulmasta rangaistava teko ja tämänhetkinen lainsäädäntö mahdollistaa sen juridisen tulkitsemisen.

Tässä opinnäytetyössä onnistuin mielestäni tuomaan uusia näkökulmia kouluväkivaltaan rikosoikeudellisesta näkökulmasta. Onnistuin myös tuomaan esille kouluväkivallan vakavuutta ja sen ehkäisemisen tärkeyttä. Tutkimuksella pystyttiin osoittamaan, että kouluväkivalta on rangaistava teko, ja alaikäisenkin kohdalla kyseessä on rikos. Tutkimusongelman ratkaisemisen kannalta olennaista on se, että vaikka kouluväkivalta onkin vielä melko vieras käsite, sitä pyritään ehkäisemään ja sitä vastaan on toteutettu jo nyt erilaisia hankkeita ja ennaltaehkäisevää työtä, jota myös kehitetään jatkuvasti. Viranomaisten yhteistyötä tulee kehittää, jotta kouluväkivallan tekoja voidaan ehkäistä ja jotta jokainen oppilas voi saada tarvitsemaansa tukea ja apua.

7.1 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi ja kohdatut haasteet

Työn luotettavuutta pohdittaessa onnistuin mielestäni hyvin, vaikka lähteitä olisi voinut vertailla vielä syvemmin. Kouluväkivallasta itsessään oli vaikea löytää tietoa, sillä monesti kouluväkivalta ja koulukiusaaminen oli yhdistettynä toisiinsa, sen sijaan että niitä olisi käsitelty kahtena eri käsitteenä. Onnistuin kuitenkin löytämään monipuolisesti ajantasaisia lähteitä ja erilaisia lähdeyyppöjä. Kirjoituspöytä tutkimus pohjautuu teoriaosaan, joten laadukkaiden lähteiden löytäminen oli tässä työssä tärkeää. Pyrin tuomaan esille mahdollisimman paljon myös eri asiantuntijoiden näkökulmaa asiaan, sillä pelkästään oma analysointi ei luotettavuuden kannalta ollut suotavaa.

Tutkimuksen alussa oli haastavaa lähteä rajaamaan aihetta, sillä aikaisempia tutkimuksia samasta aihepiiristä oli jonkin verran jo olemassa. Teoriaosan jälkeen sain kuitenkin selkeytettyä oman työni tarkoitusta ja aihetta. Työn edetessä sain tuotua esille myös omaa näkökulmaa aiheeseen, mikä edisti työn etenemistä. Teoriaosa tuntui pitkään hyvin keskeneräiseltä, kunnes oivalsin mennä tutkimuksessani eteenpäin ja sitä kautta täydentää teoriaosaa vielä myöhemmin lisää.

Aikataulussa pysyminen oli alun teoriaosuuden jälkeen hankalaa odottamattomien viivästysten takia. Aikataulua suunnitellessa olin tehnyt mielestäni realistiset tavoitteet eri vaiheille, mutta jälkeinpäin ajateltuna olisi voinut ottaa huomioon myös yllättävät viivästykset ja aikatauluttaa opinnäytetyön suoraan pidemmälle aikavälille. Korjasin kuitenkin tilanteen mielestäni hyvin suunnittelemalla uuden aikataulun, jonka mukana on ollut helppoa edetä. Aikataulun aiheuttamista vaikeuksista huolimatta työni eteni sujuvasti koko prosessin ajan, sillä olin alusta asti rakentanut työlleni selkeän rakenteen. Selkeä ja jäsenneily rakenne teki kirjoittamisesta mielekäästä, kun oli tietoinen koko ajan siitä, miten työ etenee ja mitä eri vaiheissa tulee ottaa huomioon kokonaisuuden kannalta.

7.2 Tutkimusmenetelmä ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkimusmenetelmänä kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä osoittautui tähän työhön sopivaksi, sillä tutkimuksessa oli tarkoitus ymmärtää tiettyä ilmiötä eli tässä tapauksessa kouluväkivaltaa. Toteutin työn kirjoituspöytätyömuksena, sillä tarkoituksena oli hyödyntää jo olemassa olevaa tietoa ja analysoida aiheetta löytyneiden tietojen perusteella.

Samaa aihepiiriä voisi kuitenkin tutkia myös kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän avulla teettämällä esimerkiksi kyselytutkimuksen tietyille kohderyhmälle siitä, miten kouluväkivallasta tai koulukiusaamisesta tulisi rikosoikeudellisesti seurata. Aiheesta voisi tutkia, kuinka usein esimerkiksi poliisin tietoon tulleet alaikäisen pahoinpitelytapaukset tapahtuvat kouluympäristössä.

Tutkimuksen kannalta avoimeksi jäi vielä se, että miten perusopetuslakia tulisi tarkalleen ottaen täydentää kouluväkivallan ehkäisemiseksi. Tässä tutkimuksessa rikoslaki oli suurimman tarkastelun alla ja näin ollen perusopetuslain lisäksi esimerkiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013), lukiolaki (714/2018), sekä laki ammatillisesta peruskoulutuksesta (531/2017) jäivät vielä tarkastelusta jonkin verran ulkopuolelle.

LÄHTEET

Arjovuo, S. & Hartemo, T. 2019. Katsaus oppilaiden väliseen kouluväkivaltaan: viiden helsinkiläisen peruskoulun tilanne. Poliisiammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019092919361> [viitattu 26.4.2021].

Aseman Lapset ry. s.a. K-0. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/katusovittelu-kiusaamiseen-puuttuminen-ja-pasila-hanke/k-0-kiusaamiseen-puuttuva-hanke/> [viitattu 6.5.2021].

Asianajajaliitto. 2019. Rikosprosessit kestävät liian kauan. Tiedote 4.4.2019. Saatavissa: <https://asianajajaliitto.fi/2019/04/rikosprosessit-kestavat-liian-kauan/> [viitattu 28.2.2022].

Euroopan Unionin perusoikeuskirja 2012/C 326/02.

Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen: huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.

Hästbacka, N. 2018. Monialainen verkostotyö ja koulukiusaaminen. E-kirja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 18.5.2021].

Ikonen, R. & Helakorpi, S. 2019. Lasten ja nuorten hyvinvointi – kouluterveyskysely. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138562/Tilastoraportti_33_Kouluterveyskysely.pdf?sequence=2&isAllowed=y [viitattu 27.5.2021].

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kansalaisaloitelaki 13.1.2012/12.

Kansalaisaloite s.a. Kansalaisaloite lyhyesti. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kansalaisaloite.fi/fi> [viitattu 28.4.2021].

Kansalaisaloite 7485. 2020. Kouluväkivalta kirjattava rikoslakiin. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/7485?fbclid=IwAR3bsxL_PSHNm2owrNL4JQTRQe3ilzYoHc7BYOBnHZ7ktFcwdIT-QF3cZYU [viitattu 29.4.2021].

Keikkala, V. 2018. Kouluväkivaltatapausten selvittämisen toimintamallit yläkouluissa. Poliisiammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018060512610> [viitattu 26.4.2021].

Kiilakoski, T. 2009. Viiltoja. Analyysi kouluväkivallasta Jokelassa. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 28. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/viiltoja.pdf> [viitattu 4.2.2022].

Kirsi, K. 2020. 11-vuotiaan pojan raju pahoinpitely välitunnilla järkytti vuosi sitten – Vantaa vakuuttaa, että moni asia on kouluilla muuttunut sen jälkeen. *Yle*

Uutiset. 26.8.2021. Verkkolehti. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12073010> [viitattu 12.1.2022].

Korkka-Knuts, H., Frände, D. & Helenius, D. 2020. Yleinen rikosoikeus. 3., uudistettu painos. E-kirja. Helsinki: Edita Publishing Oy. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 6.5.2021].

Koulukiusaaminen. 2020. Ohjeita koulukiusatuille. WWW-dokumentti. Päivitetty 1.4.2020. Saatavissa: <https://koulukiusaaminen.fi/ohjeita-koulukiusatuille> [viitattu 26.4.2021].

Kääriäinen, J. 2017. Seitsemän rikostapausta: Käräjätuomareiden arvioima rangaistuskäytäntö ja väestön rangaistusvalinnat. Kriminologian oikeuspolitiikan instituutti. Katsauksia 21/2017. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/190440/Katsauksia_21_K%c3%a4ri%c3%a4ri%c3%a4inen_2017.pdf?sequence=4&isAllowed=y [viitattu 27.4.2022].

Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531.

Lapsen oikeuksien sopimus 60/1991.

Lukiolaki 10.8.2018/714.

Mahkonen, S. 2017. Konfliktit kouluissa. E-kirja. Helsinki: Kirjapaja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 26.4.2021].

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2021. Mitä kiusaaminen on? WWW-dokumentti. Päivitetty 4.1.2021. Saatavissa: <https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/kiusaamisen-ehkaiseminen/mita-kiusaaminen-on/> [viitattu 26.4.2021].

Mattila, S. 2021. Nuorukainen laittoi 13-vuotiaan kaulalle ”hirttosilmukan” ja tumpasi tupakkaa käsivarteen – nöyryyttäviä väkivallantekoja voidaan käräjillä. *MTV-uutiset*. 16.3.2021. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/nuorukainen-laittoi-13-vuotiaan-kaulalle-hirttosilmukan-ja-tumpasi-tupakkaa-kasivarteen-noyryyttavia-vakivallantekoja-puidaan-karajilla/8091816#gs.lsep72> [viitattu 14.1.2022].

Melander, S. 2016. Rikosvastuun yleiset edellytykset. Helsinki: Tietosanoma.

Mikä KiVa on? s.a. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kivakoulu.fi/ki-vaohjelmasta/> [viitattu 6.5.2021].

Moilanen, T., Airaksinen, M. & Kangasniemi, M. 2019. Ankkuritoiminnan käsi-
kirja. Sisäministeriön julkaisuja 2019:16. PDF-dokumentti. Saatavissa:
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161483> [viitattu 24.5.2021].

Oikeuslaitos. 2021. Mitä rikosprosessissa tapahtuu? WWW-dokumentti. Päivi-
tetty 24.1.2021. Saatavissa: [https://oikeus.fi/fi/index/asiatjapalvelut/rikok-
senuhrille/lapsirikoksenuhrina/mitarikosprosessissatapahtuu.html](https://oikeus.fi/fi/index/asiatjapalvelut/rikok-
senuhrille/lapsirikoksenuhrina/mitarikosprosessissatapahtuu.html) [viitattu
28.2.2022].

Oikeusministeriö s.a. Rikos ja rangaistus: rikosoikeus. WWW-dokumentti.
Saatavissa: <https://oikeusministerio.fi/rikosoikeus> [viitattu 7.5.2021].

Oksala, M. 2018. Rikosoikeus. Helsingin yliopiston Avoin yliopisto 31.8.2015.
Blogi. Päivitetty 17.9.2018. Saatavissa: [https://blogs.helsinki.fi/avoin-johdatus-
oik/rikosoikeus/](https://blogs.helsinki.fi/avoin-johdatus-
oik/rikosoikeus/) [viitattu 14.5.2021].

Opetushallitus s.a. Kurinpitokeinot ja turvaamistoimenpiteet perusopetuk-
sessa. WWW-dokumentti. Saatavissa: [https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkin-
not/kurinpitokeinot-ja-turvaamistoimenpiteet-perusopetuksessa](https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkin-
not/kurinpitokeinot-ja-turvaamistoimenpiteet-perusopetuksessa) [viitattu
29.5.2021].

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2013/1287.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Rantalainen, E. & Rautavuori L. 2021. Kukaan ei uskaltanut puhua, kun 15-
vuotias käytti raakaa väkivaltaa useita kertoja: oikeuden mukaan koulussa val-
litsi vaikenemisen kulttuuri. *Yle Uutiset*. 13.4.2021. Verkkoletti. Saatavissa:
<https://yle.fi/uutiset/3-11881296> [viitattu 12.1.2022].

Rantalainen, R. 2020. Koulukiusaaminen rikosoikeudellisesti rangaistavana
tekona. Vaasan ammattikorkeakoulu. Oikeushallinnon koulutusohjelma. Opin-
näytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: [https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-
202004175252](https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-
202004175252) [viitattu 26.4.2021].

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Rikoksantorjunta s.a. Rangaistusten vaikutus rikolliseen. WWW-dokumentti.
Saatavissa: <https://rikoksantorjunta.fi/rangaistusten-vaikutus-rikollisuuteen> [vii-
tattu 11.1.2022].

Rikosseuraamuslaitos. 2020. Nuorisorangaistus. WWW-dokumentti. Päivitetty 17.6.2020. Saatavissa: <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/yhdyskuntaseuraamukset/nuorisorangaistus.html> [viitattu 17.5.2021].

Ristolainen, N. 2017. Koulukiusaamisen yleisin tekotapa viranomaisten näkökulmasta. Poliisiammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017100915905> [viitattu 26.4.2021].

School violence and bullying – Global Status Report. 2017. UNESCO. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246970> [viitattu 28.4.2021].

Sisäministeriö s.a. Poliisiasiat: Väkivaltaista radikalisoitumista torjutaan ennalta ehkäisevällä työllä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://intermin.fi/poliisiasiat/vakivaltainen-radikalisoituminen> [viitattu 28.5.2021].

Suojanen, A. 2020. Oppilas pahoinpideltiin välitunnilla Vantaan Kytöpuiston koulun pihalla – poliisi selvittää, koulu rankaisee. *Vantaan sanomat*. 21.9.2020. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.vantaansanomat.fi/paikalliset/3115162> [viitattu 12.1.2022].

Tapani, J., Tolvanen, M. & Hyttinen, T. 2019. Rikosoikeuden yleinen osa: Vastuuoppi. 3., uudistettu painos. E-kirja. Helsinki: Alma Talent Oy. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/> [viitattu 6.5.2021].

Tapiomäki, R. 2021a. Hovioikeus alensi Sysmän nuorisoväkivaltajutun tuomiota: teko hetkellä 15-vuotias poika ei syyllistynyt tapon yritykseen. *Yle-uutiset*. Verkkolehti. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12166111> [viitattu 10.1.2022].

Tapiomäki, R. 2021b. Sysmän pahoinpitelystä ja tapon yrityksestä teko aikaan 15-vuotiaalle pojalle yli kahden vuoden ehdoton vankeustuomio – Monella tapaa poikkeuksellinen tuomio. *Yle uutiset*. 12.4.2021. Verkkolehti. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11879666> [viitattu 10.1.2022].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Tilastoraportti: Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-kouluterveyskysely-2019> [viitattu 17.5.2021].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos s.a. Kouluterveyskysely: Mikä on kouluterveyskysely? WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely> [viitattu 27.5.2021].

Tieteen termipankki. 2021. Oikeustiede: kriminalisointiperiaatteet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:kriminalisointiperiaatteet> [viitattu 10.5.2021].

Turun yliopisto. 2019. Yläkouluikäisten kiusaaminen väheni Kiva koulu -ohjelman aikana: Kiusaamisen vastaiseen työhön tarvitaan netikettiä ja mielenterveystukea. Mediatiedote 16.8.2019. Saatavissa: <https://www.utu.fi/fi/ajankohdista/mediatiedote/ylakouluikaisten-kiusaaminen-vaheni-kiva-koulu-ohjelman-aikana> [viitattu 12.5.2021].

Vierimaa, K. 2012. Koulukiusaamisen kriminalisointi. Lapin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201203011034> [viitattu 26.4.2021].